

PRIRUČNIK O VJEŠTINAMA PRETRAŽIVANJA SUDSKE PRAKSE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Ova publikacija je izrađena u okviru
Akcionog plana Vijeća Evrope
za Bosnu i Hercegovinu 2022. - 2025.
u sklopu projekta "Initiative for Legal
Certainty and Efficient Judiciary in Bosnia
and Herzegovina - Phase III".
Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su
autorova i ne odražavaju nužno službenu
politiku Vijeća Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do
500 riječi), osim u komercijalne svrhe, pod
uslovom da je očuvan integritet teksta,
da se izvod ne koristi izvan konteksta, da
ne daje nepotpune informacije niti na
neki drugi način vodi čitaoca na pogrešne
zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili
sadržaju teksta.

Izvor teksta je uvijek obavezano navesti na
sljedeći način "© Vijeće Evrope, 2022". Sve
druge zahtjeve za reprodukcije /prijevoda
dijela ili cijelog teksta, treba uputiti
Direktoratu za komunikacije, Vijeća Evrope
(F-67075 Strasbourg Cedex ili
publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi
na ovu publikaciju treba uputiti na adresu:
Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards

Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal
Co-operation Standards
F-67075
Strasbourg Cedex
France

Korice, grafički dizajn i publikacija: A Dizajn

Vijeće Evrope, novembar 2023.

PRIRUČNIK
O VJEŠTINAMA
PRETRAŽIVANJA
SUDSKE PRAKSE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SADRŽAJ

Kurikulum	5
I. Uvod	5
II. Praksa Evropskog suda	5
a) Dostupni pregledi prakse Evropskog suda	5
b) Pretraga baze HUDOC	8
III. Ustavni sud BiH.....	13
IV. CODICES – baza Venecijanske komisije	17
Umjesto zaključka	24
PRILOG	
Vodič za primjenu Priručnika o vještinama pretraživanja sudske prakse	25
A) UPITNIK 1 uz poziv za učešće (obrazac).....	25
B) TEST (za početak i za kraj obuke)	25
C) TEMATSKE SESIJE.....	26
TEMA 1.	26
TEMA 2.	28
TEMA 3.....	29
D) Zadatak.....	30
E) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE	31
F) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA.....	32

KURIKULUM

I. UVOD

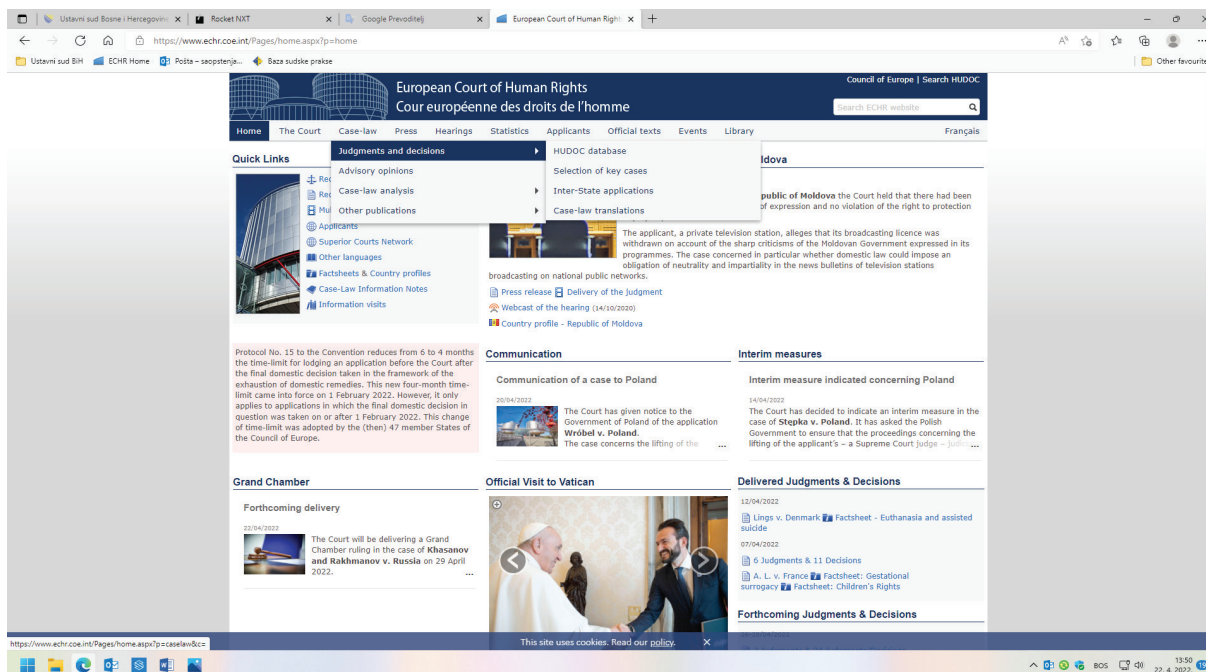
Ratifikacijom Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) 2002. godine Bosna i Hercegovine se obavezala da će primjenjivati standarde Evropske konvencije i počinovati se odlukama Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu. Međutim, i prije toga Evropska konvencija je, prema članu II/2. Ustava Bosne i Hercegovine, postala sastavni dio ustavnopravnog poretka Bosne i Hercegovine i počela da se direktno primjenjuje i da ima prioritet/supremaciju nad "svim drugim zakonima" u Bosni i Hercegovini. Koncept ljudskih prava i temeljnih sloboda, ustanovljen Evropskom konvencijom i njenim protokolima, formalno-pravno gledajući, u Bosni i Hercegovini je na snazi od 14. decembra 1995. godine, od kada je Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu. Spomenuti član II/2. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje da se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji i njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, te da imaju prioritet nad svim ostalim zakonima, a član II/6. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje da su Bosna i Hercegovina i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti, ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti, odnosno da primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2. Imajući u vidu ovakav status Evropske konvencije u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine i činjenicu da je Evropski sud za ljudska prava ovlašten tumač Evropske konvencije, poznavanje prakse Evropskog suda je imperativ za sve koji u sudskim postupcima odlučuju o nečijim pravima.

II. PRAKSA EVROPSKOG SUDA

a) Dostupni pregledi prakse Evropskog suda

Kreatori/autori/administratori web-stranice Evropskog suda potrudili su se da mnogo informacija o praksi Evropskog suda bude dostupno svima na njegovoj web-stranici. Jedan od jednostavnijih načina na koji se može doći do relevantne prakse i osnovnih principa koji se koriste za tumačenje prava iz Evropske konvencije jesu tekstovi koji se nalaze u meniju dostupnom na web-stranici Evropskog suda (European Court of Human Rights - ECHR, CEDH, news, information, press releases (coe.int)), odmah ispod loga Evropskog suda, a nosi naziv "**Case-law**" (slika 1).

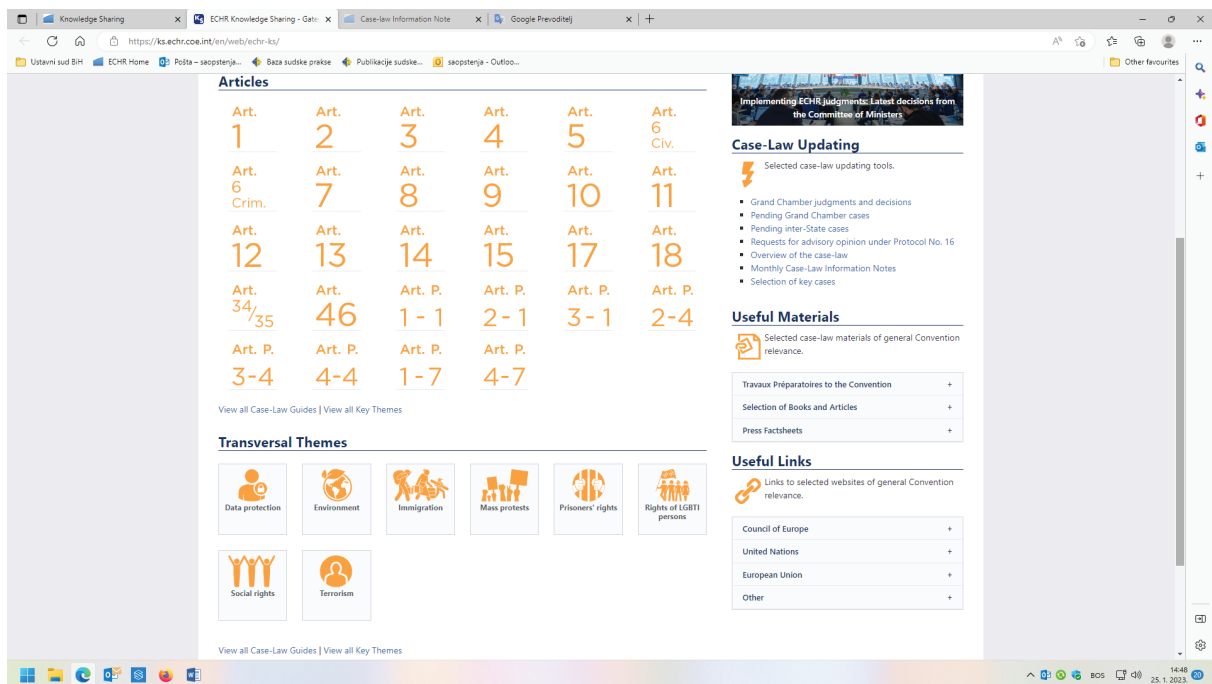
Slika 1.

U ovom dijelu značajno je ukazati na sljedeće sadržaje:

- **Judgements and decisions** (presude i odluke) – u okviru kojih se, između ostalog, nalaze **Hudoc database** i **Selection of key cases** (selekcija ključnih predmeta). "Selection of key cases" sadrži odabir najvažnijih predmeta kojima se Evropski sud bavio od 2007. godine, odnosno pregled predmeta koji značajno doprinose razvoju, pojašnjenju ili izmjeni sudske prakse – **List of key cases**. U ovom dijelu trenutno su dostupne u PDF verziji liste ključnih predmeta za svaku godinu od 2007-2022. Primjera radi, u dokumentu za 2021. za član 4. Evropske konvencije izdvojen je predmet V.C.L. i A.N. protiv UK sa sljedećim podacima: "Trgovina ljudima/pozitivna obaveza - Nepreduzimanje operativnih mjera od domaćih vlasti sa međunarodnim standardima za zaštitu maloljetnika koji su procesuirani uprkos vjerodostojnoj sumnji da su žrtve trgovine ljudima: kršenje." U nastavku teksta je dostupan link za presudu i sažetak. "Selection of key cases", također, sadrži dio "Reports of judgments and decisions" (Izveštaji o presudama i odlukama) u kojem su dostupni predmeti do 2015. godine objavljeni u Izveštajima o presudama i odlukama u punom tekstu ili izvodima, klasificirani prema članu, ključnoj riječi i ključnim pojmovima.

Ono što je novo a izuzetno korisno na web stranici Evropskog suda je sadržaj dostupan u dijelu **ECHR-KS**. Klikom na ovaj link otvaraju se osnovni podaci o platformi koja se na engleskom zove **Knowledge Sharing platform** ("Platforma za dijeljenje znanja"), otvorena za javnost 18.10.2022. godine, a ima misiju da dijeli znanje o sudskoj praksi Evropskog suda, dopunjujući postojeće alate kao što je HUDOC.). Daljnjim klikom na link ECHR-KS otvara se mnogo korisnih sadržaja:

- **"Case-law updating"** sadrži, između ostalog, sljedeće sadržaje: **"Overview of the case-law"** (Pregled sudske prakse) i **"Monthly Case-law Information Notes"** (Mjesečne informativne bilješke).
- **"Overview of the Case-law"** naglašava pregled presuda i odluke koje otvaraju nova pitanja ili važna pitanja od općeg interesa. Sadrži preglede prakse u PDF formatu za period od 2007. do 2021. s tim da je bitno napomenuti da su neki pregledi prevedeni na neke od službenih jezika koji se koriste u Bosni i Hercegovini. Tako, npr. postoji prevod na hrvatski jezik Pregleda iz 2016. godine u kojem je, ilustracije radi, u okviru naslova "Pravo na život" – Djelotvorna istraga i informacije o predmetu Armani Da Silva protiv UK navedeno "kako presuda sadržava sveobuhvatan pregled procesnih zahtjeva u području istrage u slučaju kada državni agenti pribjegnu smrtonosnoj sili, te da je presuda zanimljiva zbog toga što precizira ono što je Sud podrazumijevao u presudi *McCann i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* pod 'časnim uvjerenjem [da je upotreba sile bila opravdana] koje se smatra, uz dobre razloge, valjanim, ali koje se poslije pokazalo pogrešnim'".
- **"Monthly Case-law Information Notes"** sadrže pravne sažetke predmeta Suda koji se smatraju od posebnog interesa. Svaki sažetak ima zaglavlje i raspoređen je prema članu Konvencije i ključnoj riječi. Indeks pruža pregled presuda i odluka koje su sažete u mjesečnim informativnim bilješkama, filtrirane prema članovima Konvencije i relevantnim ključnim riječima. Dostupne su za periode od 1998. do 2022. godine, u PDF formatu.

U naslovu **"Articles"** narandžastom bojom su naglašeni linkovi koji vode na sadržaj o praksi vezanoj za svaki član Evropske konvencije (od člana 1. do člana 4. Protokola broj 7 uz Evropsku konvenciju). U ovom dijelu nalaze se **"Case-law guides"** - vodiči sudske prakse za svaki od članova ali isto tako i analiza prakse koja je vezana za određene, specifične teme u okviru određenog konvencijskog prava. Tako npr. klikom na link vezan za član 2. Evropske konven-

cije, pored vodiča za član 2. Evropske konvencije, nalazi se i praksa razvrstana po sljedećim temama: Domestic violence (porodično nasilje), Medical negligence (medicinski nemar) i Suicide (samoubistvo).

Svi vodiči po članovima Evropske konvencije nalaze se na jednom mjestu do kojeg se dođe klikom na link **View all Case-Law Guides**, a sve ključne presude razvrstane po temama (npr. Terorizam, prava LGBT lica, Imigracija itd.) dostupne su na linku **View all Key Themes**. Ovi pregledi sudske prakse na francuskom i engleskom jeziku se redovno ažuriraju. Veliki broj njih dostupan je na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku, ali ovdje treba voditi računa o datumu sa kojim su zaključno ažurirani. Tako, npr. Vodič o građanskom aspektu člana 6. (Article 6 (civil limb)) na srpskom jeziku trenutno je ažuriran zaključno sa 31. avgustom 2019, a isti vodič na hrvatskom jeziku je ažuriran zaključno sa 2013. godinom.

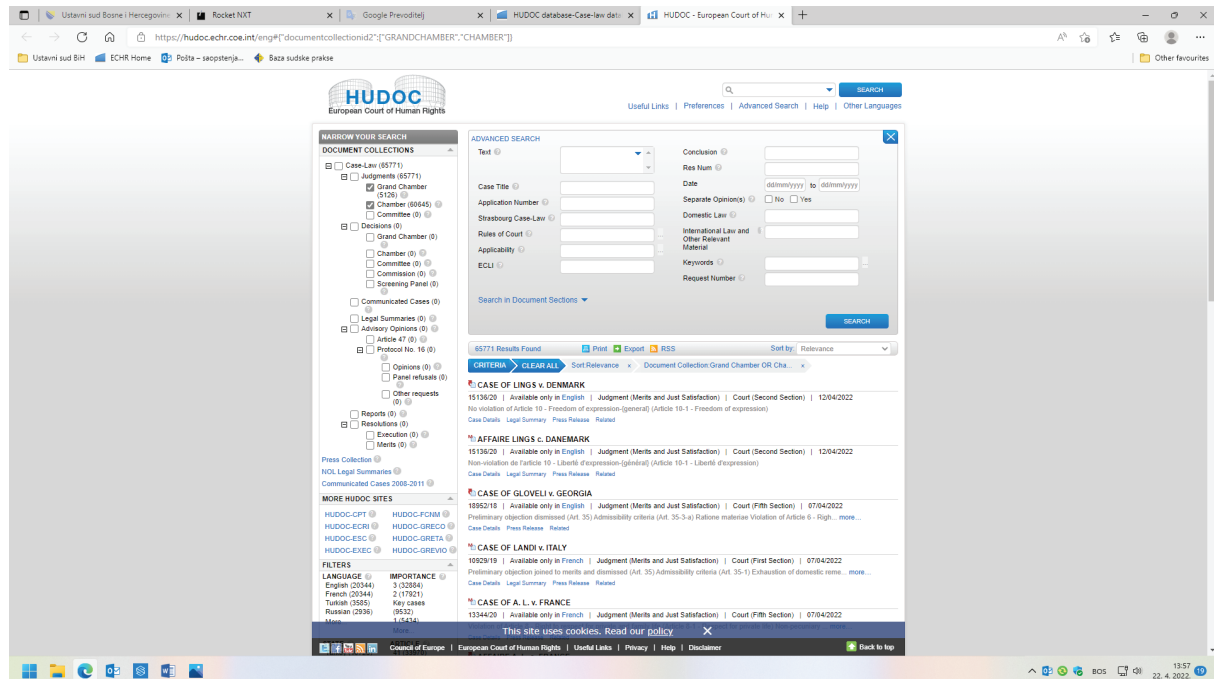
Praktična primjena ovih pregleda je izuzetno velika. Ona daje mogućnost da se pronađu osnovni standardi koji se koriste u praksi Evropskog suda, i to za svaki član Evropske konvencije, pruža brzi pregled, jer je relevantna praksa već izdvojena i klasificirana, pregledi su ažurirani, što znači da je lako pronaći informacije o razvoju prakse i njenoj eventualnoj izmjeni. Ukoliko se tome dodaju pregledi prakse koji se nalaze u brzom meniju, u dijelu koji nosi naziv "Factsheets", onda govorimo o jednoj veoma velikoj bazi prakse Evropskog suda koja svakome može dati cjelokupan i potpun uvid u praksu ovog suda. U dijelu "Factsheets" obrađen je veliki dio prakse koji se odnosi na različite oblasti, počev od odnosa djece i roditelja, različitih tema iz krivične oblasti (npr. terorizam, zaštita maloljetnika, trgovina ljudima, nasilje nad ženama itd.), pritvora, ekstradicije itd.

Za sve ostale specifičnije individualizirane pretrage prakse potrebno je koristiti bazu HUDOC.

b) Pretraga baze HUDOC

Baza HUDOC moguće je pristupiti putem brzog linka, "ikonice", koja se nalazi u gornjem desnom uglu početne web-stranice Evropskog suda, ili u meniju "Case-law" – Judgment and decisions – HUDOC database. Ta baza u dijelu napredne pretrage ("Advanced search") pruža različite mogućnosti pretrage. Daje mogućnost pretrage putem više kriterija, počev od pretrage po tekstu, nazivu predmeta ("Case Title"), broja aplikacije (predstavke – Application Number), prihvatljivosti, ključnih riječi itd. uz mogućnost filtriranja pretrage na određeni vremenski period (datum), zaključaka (povreda, nema povrede, prihvatljiv, neprihvatljiv). Sve navedeno dostupno je u tabeli koja se nalazi u okviru napredne pretrage. Sve navedene mogućnosti, izuzev pretrage po tekstu, jednostavne su za upotrebu. Tako, npr. u dijelu koji nosi naziv "Case Title" dovoljno je početi kucati npr. Aleksić i baza će ponuditi rezultate Aleksić protiv Hrvatske, Aleksić protiv Slovenije itd. U polje "broj predstavke" potrebno je ukucati samo broj aplikacije (npr. 33126/08). "Strasbourg Case-Law" nudi mogućnost pretrage svih presuda/odluke koje se pozivaju na praksu usvojenu u određenom predmetu. Tako, npr. ukoliko se u ovom dijelu ukuca "Veraart", u rezultatima će se pojaviti sve presude/odluke u kojima se Evropski sud pozvao na presudu Veraart protiv Holandije. "Rules of Court" odnose se na članove Pravila Evropskog suda, npr. odabirom člana 41. dolazi se do rezultata koji se odnose na pitanje naknade nematerijalne štete koju dodjeljuje Evropski sud. Pretraga prema prihvatljivosti ("Applicability") daje mogućnost pretraživanja prema kriteriju prihvatljivosti određenog člana Evropske konvencije, npr. "član 6. – primjenjiv". U polju "Conclusion" data je mogućnost

pretrage prema tome da li je utvrđena povreda ili ne, te da li je predmet povodom određenih pitanja prihvatljiv ili ne. Kriterij "Ključne riječi" ("Keywords") omogućava pretragu prema svim aspektima članova Evropske konvencije, dakle, ključnim pravnim pitanjima. U tom dijelu postoje dva "nivoa" ključnih riječi. Npr. u okviru člana 10. Evropske konvencije, kada se odabere "primarni, prvi, nivo" – "Član 10, Sloboda izražavanja općenito", rezultati uključuju sve aspekte tog člana koji se nalaze u "drugom, opadajućem, nivou", a odabirom samo jedne od ključnih riječi u "drugom, opadajućem, nivou", npr. Sloboda primanja informacija - dobijaju se odluke koje se odnose samo na ovaj aspekt člana 10. EK.

Vratimo se na pretragu prema tekstu. Ona pruža različite mogućnosti - unos jedne riječi, grupe riječi - fraze, naziva predmeta, broja aplikacije itd. Potrebno je jedino voditi računa da se riječi i/ili grupe riječi stavljaju pod navodnike sa razmakom između njih. Direktnim unosom u polje "Text" riječi: "politicians" "criticism" "profession" sistem traži sve zapise koje sadrže ove riječi. To je jedan od načina. Također, u ovom dijelu klikom na plavu strelicu otvaraju se dodatne mogućnosti – Booleanov ekran za pretragu koji nudi šest mogućnosti: "exact word or phrase" (tačna riječ ili fraza), "All of these words" (sve ove riječi), "Any of these words" (bilo koja od ovih riječi), "None of these words" (nijedna od ovih riječi), "Near these words" (blizu ovih riječi) i Booleanova pretraga. Kada se u polje Tačna fraza ili riječ unese "acceptable criticism", sistem traži samo ovu frazu; unosom "politicians" "criticism" "profession" u polje "Sve riječi" sistem traži u tekstu sve od navedenih riječi. Ako se iste, već navedene, riječi unesu u polje "bilo koja od ovih riječi" ili "nijedna od ovih riječi", sistem će tražiti zapis gdje se pojavljuje neka od ovih riječi za prvi slučaj i zapis gdje nema niti jedne od navedenih riječi – drugi slučaj. Kada je riječ o polju "blizu ovih riječi", unosom riječi "acceptable criticism" u polje "Tačna riječ ili fraza" i unosom "profession" u polje "Blizu ove riječi", sistem će tražiti riječ "acceptable criticism" BLIZU "profession". Potrebno je naglasiti da se u ovom dijelu koriste Booleanovi operatori za povezivanje riječi i izraza. Mogu se koristiti sljedeći logički operatori: AND, OR, NOT. Oni se uvijek pišu velikim slovima. Operator AND sužava pretraživanje tako da se u rezultatu prikazuju samo oni zapisi koji sadrže sve riječi ili izraze, npr. politicians AND criticism AND pro-

profession. Operator OR pronalazi samo zapise u kojima se pojavljuje bilo koja od riječi ili izraza i operator NOT iz rezultata pretraživanja izuzima sve zapise koji sadrže pojam nakon upisanog operatora NOT. Npr. mogu se ukucati (criticism AND politicians AND profession) AND (NOT "civil servants") gdje se pretražuju zapisi koji sadrže sve riječi criticism, politicians i profession, a ne sadrže frazu "civil servants". Umjesto operatora OR u bazi HUDOC se može koristiti zarez [,]. Govoreći o Booleanovim operatorima bitno je spomenuti i operatore "*" i "?". Operator * se stavlja na kraju korijena riječi kako bi se pretraživale riječi sa svim njenim nastavcima. Npr. unosom violat* pretražuju se sve varijacije sa ovim korijenom riječi – violation, violating, violate, violated, violates itd. S druge strane, ukoliko se ovaj operator stavi u sredinu između određenih slova, onda on služi kao zamjena više karaktera. Npr. postavkom a*n mogu se pretražiti sljedeće riječi addition, assign gdje je "a" prvo slovo i "n" zadnje. Za razliku od operatora * koji, kada se stavi u sredinu, mijenja više karaktera, operator ? mijenja tačno određeno, jedno slovo u riječi npr., ukoliko je postavka pretrage m?n , na ovaj način mogu se pretraživati sljedeći oblici riječi man, men, a postavkom wom?n pretražuju se riječi women, woman.

Svi kriteriji koji su navedeni u tabeli o čijem sadržaju je prethodno bilo govora (tekst, broj aplikacije, Strasbourg Case-Law, zaključak, ključne riječi) mogu se istovremeno kombinovati. Vratimo se na prethodne primjere. U pretrazi prema tekstu su navedene sljedeće riječi: (criticism AND politicians AND profession) AND (NOT "civil servants"), u polju "Strasbourg Case-law" unijet ćemo "Veraart" a u ključne riječi Art. 10. Freedom of expression-general. Klikom na polje "traži" pretražuju se zapisi koji sadrže sve navedene kombinovane kriterije.

Pri pretrazi bitno je, također, voditi računa o označavanju kolekcije dokumenata, pri čemu se mogu odabrati presude, odluke, komunicirani predmeti, pravni sažeci, mišljenja, rezolucije itd. Tako, npr. ukoliko se u polje broj aplikacije (predstavke) ili u sadržaj teksta unese broj 32861/20, a u kolekciji dokumenata su označene samo "presude", rezultat pretrage će biti 0, ali ne zbog toga što ovaj predmet ne postoji ili nije riješen, već zbog toga što se radi o Odluci pa je u ovom slučaju u polju kolekcija dokumenata trebalo označiti polje "odluke". Kolekcija dokumenata je, također, jedan od filtera koji se koristi i prilikom sužavanja rezultata pretrage. Dobijeni rezultati pretrage se mogu suziti odabirom ili odluka ili presuda ili pravnih sažetaka itd. Kod opsežnijih pretraga mogu se označiti svi. Dodatni filteri kojih nema u tabeli pretrage o kojoj se govorilo odmah na početku su, između ostalih, jezik, nivo važnosti ("importance") i država. Uključnim riječima unese ključna riječ iz drugog nivoa "sloboda izražavanja", dobijeni rezultati se mogu isfiltrirati tako da se u polju "jezik" odaberu hrvatski, bosanski, srpski, crnogorski itd. Ovdje je naglasak na jezicima koji u okvirima Bosne i Hercegovine mogu biti od pomoći za lakše razumijevanje i čitanje rezultata. Kod bilo koje vrste pretrage sistem će klikom na filter "jezik" izbaciti podatke na kojim sve jezicima su rezultati pretrage dostupni.

"Importance level" je veoma bitan filter. Presude/odluke su, prema ovom filteru, razvrstane na "Key cases" (ključni predmeti) i daljnja tri nivoa - 1, 2 i 3. "Key cases" (ključni predmeti) predstavljaju predmete koji su objavljeni ili predloženi za objavljivanje u službenim izvještajima o presudama i odlukama Evropskog suda. Prvim nivoom (1) su označene presude/odluke koje nisu objavljene u izvještajima a koje imaju visoku važnost – odluke koje daju značajan doprinos razvoju, pojašnjenju ili izmjeni sudske prakse. Srednja važnost (2) služi presudama/odlukama koje, iako ne daju značajan doprinos sudskoj praksi, idu dalje od puke primjene postojeće prakse. Niskim nivoom važnosti (3) su označene presude/odluke u kojima se jednostavno primjenjuje postojeća sudska praksa, a među njima su prijateljska poravnanja, brisanja sa liste itd.

Filter "State" (Država) omogućava izdvajanje presuda/odluka prema tuženoj strani, odnosno državi. Kada je npr. u pitanju Bosna i Hercegovina, moguće je pratiti predmete koji se na nju odnose prema ključnim riječima. Tako se u ključnim riječima, između ostalih, može odabrati član 10 – sloboda izražavanja – općenito, a u filteru država odabrati Bosna i Hercegovina. Dalje se rezultati mogu filtrirati prema vrsti dokumenta (npr. odabrati samo presude), da li ima povrede ili ne (Violation, Non-Violation) itd.

Brisanje svih kriterija vrši se klikom na "Clear All" ispod rezultata pretrage, a pojedinačni filteri klikom na malo "x" u produžetku naslova filtera.

Rezultati dobijeni pretragom mogu se printati u polju koje prikazuje broj rezultata, ili sačuvati u tabeli excel (max. do 500 rezultata) ili preuzeti iz polja koje nosi oznaku "RSS".

Primjer: Odabrana je ključna riječ član 10 – sloboda izražavanja – općenito. Dobijeni rezultati su filtrirani na sljedeći način: Kolekcija dokumenata – "Presude";filter "država" – Bosna i Hercegovina, filter "Jezik" – engleski i bosanski. Klikom na "RSS feed" u polju koje prikazuje broj rezultata dobijaju se sljedeći podaci:

```
<rss version="2.0">
<channel>
<title>ECHR HUDOC Search Feed</title>
<description>ECHR HUDOC Search Feed</description>
<link>http://hudoc.echr.coe.int/eng</link>
<lastBuildDate>18/04/2022</lastBuildDate>
<pubDate>18/04/2022</pubDate>
<item>
<title>CASE OF MEDŽLIS ISLAMSKJE ZAJEDNICE BRČKO AND OTHERS v. BOSNIA AND HER-
ZEGOVINA</title>
<pubDate>Tue, 27 Jun 2017 00:00:00 GMT</pubDate>
<description>17224/11 - Grand Chamber Judgment</description>
<link>http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-175180"]}</link>
</item>
<item>
<title>CASE OF MEDŽLIS ISLAMSKJE ZAJEDNICE BRČKO AND OTHERS v. BOSNIA AND HER-
ZEGOVINA - [Bosnian Translation] by the Ministry of Justice of Bosnia and
Herzegovina</title>
<pubDate>Tue, 27 Jun 2017 00:00:00 GMT</pubDate>
<description>17224/11 - Grand Chamber Judgment</description>
<link>http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-177004"]}</link>
</item>
</item>
```

<title>CASE OF MEDŽLIS ISLAMSKJE ZAJEDNICE BRČKO AND OTHERS v. BOSNIA AND HER-
ZEGOVINA</title>

<pubDate>Tue, 13 Oct 2015 00:00:00 GMT</pubDate>

<description>17224/11 - Chamber Judgment</description>

<link>[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-157760"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)</link>

</item>

</channel>

</rss>

III. USTAVNI SUD BIH

Dok je Evropski sud konačni autoritet u pitanju tumačenja i primjene Evropske konvencije, Ustavni sud je konačni autoritet u pitanju tumačenja i primjene Ustava Bosne i Hercegovine. Svoju praksu Ustavni sud zasniva na dosljednoj primjeni konvencijskih standarda i na praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Praksa Ustavnog suda dostupna je u punom kapacitetu i, također, je pretraživa. U meniju web- stranice Ustavnog suda, u dijelu "Sudska praksa", dostupna je "pretraga odluka" koja omogućava pretragu prema različitim kriterijima. Tu su, također i opcije "najnovije odluke" i "Pregled prakse".

Slično kao i kod Evropskog suda, i ovdje se može govoriti o jednostavnijim i složenijim načinima pretrage prakse. Najjednostavniji način je prema broju odluke ukoliko je on poznat. On se unosi u polje "broj predmeta" pri čemu se mora voditi računa o pravilnom upisu forme, npr. AP-7/11 ili npr. U-2/13.

Ono što je u bazi HUDOC Evropskog suda naziv predmeta, u pretrazi prakse Ustavnog suda može biti ime apelanta/ice ili podnosioca/ice zahtjeva, te se u polje "podnositelj apelacije/zahtjeva" unosi ovaj podatak (za pretragu prakse prema podnosiocu apelacije, odnosno zahtjeva).

Ono što može biti korisno sudijama/savjetnicima/saradnicima koji rade u redovnim sudovima je pretraga prakse Ustavnog suda prema osporenom aktu koji se unosi u istoimeno polje "**osporeni akt**" (npr. « Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 58 0 P 900402 20 Rev od 28. jula 2020. godine»). U tom dijelu mogu se unositi i dijelovi naziva osporenog akta, ili samo naziv suda, ali će u tom slučaju biti mnogo više rezultata. Ukoliko se u to polje unese samo dio naziva osporenog akta, npr. "Presuda Vrhovnog suda Federacije", rezultat su odluke u kojima su bila osporena rješenja tog suda. Ukoliko se unese naziv suda, bez ostalih detalja, rezultat pretrage će biti sve odluke/presude/rješenja itd. odabranog suda.

S obzirom na nadležnosti Ustavnog suda (apelaciona nadležnost iz člana VI/3.b), nadležnost prema članovima IV/3.f) – vitalni nacionalni interes, VI/3.a) – ocjena ustavnosti i VI/3.c) – pitanje koje proslijedi redovni sud), Ustavni sud ima dvije klasifikacije predmeta na tzv. AP i U odluke. Oznakom AP označeni su predmeti iz apelacione nadležnosti, a oznakom U predmeti iz preostalih nadležnosti. Polje "**vrsta predmeta**" omogućava pretragu jednog od ta dva tipa odluka Ustavnog suda.

Kao što Evropski sud ima kolekciju dokumenata kao jedan od filtera, tako u pretraživaču sudske prakse Ustavnog suda postoji **vrsta odluke/rješenja**. Pretraga prema ovom kriteriju filtrira odluke Ustavnog suda prema vrsti odluke Ustavnog suda (odluka o dopustivosti, odluka o meritumu, odluka o privremenoj mjeri, rješenje o neizvršenju, rješenje, zaključak, obavještenje i ostali akti).

Praksa Ustavnog suda se, dalje, može filtrirati kroz **datume odluka**. Taj kriterij daje mogućnost pretrage odluka prema tačno određenom datumu sjednice Ustavnog suda, mogućnost odabira određenog perioda za koji se praksa traži (što može biti korisno za vađenje određenih statističkih podataka). Pri pretrazi prakse prema datumu sjednice potrebno je datum sjednice unijeti u oba polja (početni datum i krajnji datum).

Pretraga putem ključnih riječi omogućava pretragu putem više tipova klasifikacija ključnih riječi: prema Evropskoj konvenciji, prema Ustavu BiH, prema dopustivosti i prema abecednom pojmovniku.

Pretraga prema ključnim riječima **prema Evropskoj konvenciji**, ustvari, jeste pretraga prema članovima Evropske konvencije. Klasifikacija ključnih riječi prema Evropskoj konvenciji u sistemu pretrage prakse Ustavnog suda je veoma slična ključnim riječima koje ima Evropski sud a o kojima je prethodno bilo govora. Klasifikacija ključnih riječi prema Evropskoj konvenciji se prepoznaje prema početnim brojevima (šiframa) 2, 3, 4, 5, 6 koji označavaju određeni član Evropske konvencije (ako ključna riječ počinje sa brojem 3, onda se odnosi na član 3. Evropske konvencije, ako počinje sa 5, odnosi se na član 5. Evropske konvencije itd.). Daljnja klasifikacija te grupe ključnih riječi određena je prema aspektima i tekstu svakog člana Evropske konvencije. Primjera radi, ključne riječi u vezi sa članom 10. su one koje slijede iz samog teksta člana 10. Evropske konvencije. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. *Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.*
2. *Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.*

Ključne riječi vezane za član 10. Evropske konvencije i član II/3.h) su sljedeće: Sloboda izražavanja, Sloboda primanja i prenošenja informacija i ideja, Dozvola za rad radio, televizijskih i filmskih kompanija i Ograničenja prava iz člana 10.

Ključne riječi **prema Ustavu Bosne i Hercegovine** određene su prema nadležnostima Ustavnog suda određenim Ustavom Bosne i Hercegovine i klasificirane su na tri ključne riječi: nadležnosti iz člana IV/3.f) (vitalni interes), VI/3.a) (ocjena ustavnosti) i VI/3.c) (pitanje koje prosljeđi redovni sud). Pored njih, tu je i duža lista drugih članova Ustava, počev od člana I/1, I/2, I/3. Ustava BiH itd.

Ključne riječi **prema dopustivosti** određene su, s jedne strane, na osnovu nadležnosti Suda iz člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine (**apelaciona nadležnost**) i prema uvjetima za dopustivost iz člana 18. Pravila Ustavnog suda. Pretragom prema ovom kriteriju mogu se pretraživati odluke u kojim nisu bili ispunjeni uslovi za dopustivost apelacije (apelacije su odbačene kao nedopustive zbog nekog od slučajeva iz člana 18. Pravila Ustavnog suda. Npr. apelacija je odbačena jer je *ratione personae* nedopustiva. Taj osnov sadržan je u članu 18.3.i) i ključna riječ glasi D18.3.i. Kada je riječ o dopustivosti zahtjeva iz čl. VI/3.a), VI/3.c), IV/3.f) Ustava i Amandmana I, ključne riječi su određene prema članu 19. Pravila Ustavnog suda. Ovim ključnim riječima pretražuju se odluke u kojima nisu bili ispunjeni uslovi za **dopustivost zahtjeva iz članova VI/3.a), VI/3.c) i IV/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine** (zahtjevi su odbačeni kao nedopustivi zbog nekog od razloga navedenog u članu 19. Pravila Ustavnog suda). Npr. zahtjev je odbačen kao nedopustiv zbog nenadležnosti Ustavnog suda za odlučivanje. U tom slučaju se radi o članu 19.a Pravila Ustavnog suda i ključna riječ glasi D19.a. Ključne riječi koje se odnose na dopustivost iz čl. 18. i 19. Pravila Ustavnog suda prepoznaju se prema početnom slovu "D", nakon kojeg slijedi broj člana Pravila.

Pored navedenih, još jednu vrstu ključnih riječi unutar ove klasifikacije čine ključne riječi koje se odnose na obustavu postupka (član 63. Pravila Ustavnog suda), na privremene mjere (član 64. Pravila), zahtjeve za preispitivanje (član 68. Pravila), te rješenja o neizvršenju (član 72. Pravila).

Svi prethodno navedeni kriteriji pretrage prakse Ustavnog suda slični su kriterijima koje ima i Evropski sud. Za razliku od Evropskog suda u sistemu pretrage Ustavnog suda postoji mogućnost pretrage prema **abacednom pojmovniku**. Ona daje mogućnost da se pretražuje biranjem jednog pojma ili kombinacijom više njih, primjera radi, "naknada" i/ili "Stanovi JNA".

Pretraga prema sadržaju odluke slična je pretrazi prema tekstu koja je dostupna u bazi HUCDOC s tim da sistem pretrage prema tekstu na web-stranici Ustavnog suda ne daje mogućnost pretrage prema Booleanovim operatorima (AND, OR, NOT). Međutim, ona pruža različite mogućnosti - unos jedne riječi, grupe riječi - fraze, imena apelanta/podnosioca zahtjeva, broja predmeta itd. Sve fraze i pojedinačne riječi koje se ovdje navode stavljaju se pod navodnike, npr. fraza "Zakon o krivičnom postupku" i pojedinačna riječ "pritvor" sa obaveznom razmakom između njih. Iako se ne koriste Booleanovi operatori, upotreba zvjezdice (*) je moguća i poželjna naročito imajući u vidu prirodu službenih jezika koji se koriste u Bosni i Hercegovini. Zvjezdica dodana na korijen riječi zamjenjuje sve padežne oblike neke riječi. Npr. da bi se pretraživali svi padežni i drugi oblici riječi mjenica (mjenice, mjenicu, mjenicom, mjenicama), na korijen riječi dodaje se zvjezdica, pa unos izgleda ovako - mjenic*.

Pretraga odluka Ustavnog suda uključuje i pretragu prema kriteriju **"povreda"** i **"nema povrede"** koja omogućava da se odluke pretražuju prema kriteriju da li je u odluci utvrđena povreda ustavnog/konvencijskog prava ili ne. Ukoliko se pretraga želi ograničiti samo na odluke u kojim je utvrđena povreda, onda će se u polju "povreda" odabrati odgovarajući član Ustava, odnosno Evropske konvencije. Za pretragu odluka u kojima je utvrđeno da osporeni zakon ili odredba zakona nisu u saglasnosti sa Ustavom BiH ključnu riječ "saglasnost sa Ustavom"

potrebno je staviti u polje "Povreda", a za odluke u kojim je odlučeno da su osporeni zakon ili odredba zakona u skladu sa Ustavom BiH ista ključna riječ stavit će se u polje "Nema povrede". Isto vrijedi i za pitanje vitalnog nacionalnog interesa.

Za pretragu odluka u kojim je utvrđena destruktivnost po vitalni nacionalni interes istoimena ključna riječ stavit će se u polje "povrede", a za obrnutu situaciju ključna riječ "destruktivnost po vitalni nacionalni interes" stavit će se u polje "Nema povrede".

Sistem pretrage odluka Ustavnog suda daje i mogućnost pretrage "bez ključnih riječi". Ta opcija omogućava da se prilikom pretrage isključe određene ključne riječi. Npr. za pretragu prakse prema tekstu "Zakon o krivičnom postupku" "pritvor" u polje bez ključnih riječi može se npr. unijeti ključna riječ "Opravdana sumnja da je učinjeno krivično djelo u kontekstu člana 5. EK". Pri odabiru ovih ključnih riječi sistem traži zapise u kojim se spominje fraza "Zakon o krivičnom postupku" i riječ "pritvor", a isključuje odluke u kojima se razmatralo pitanje opravdane sumnje. Ili npr. u ključnim riječima se mogu odabrati "naknada" i "Eksproprijacija", a u polju "Bez ključnih riječi" ključna riječ "Stanovi JNA". U toj kombinaciji pretražuju se odluke u kojima se pokrenulo pitanje naknade u vezi sa eksproprijacijom, a iz rezultata se isključuju predmeti koji su se odnosili na stanove JNA.

Najbolji recept za pretraživanje prakse je korištenje svih mogućnosti koje pretraživač nudi. Tako se npr. rezultati dobijeni u prethodno navedenom primjeru, u kojem su se koristili kriteriji pretrage prema tekstu i bez ključnih riječi, mogu dalje filtrirati kroz ostale kriterije (vrsta odluke, povreda/nema povrede, vrsta predmeta, datum itd.).

I na web-stranici Ustavnog suda dostupne su određene publikacije koje predstavljaju neku vrstu kompilacije prakse tog suda. Jedna od njih je "Pregled prakse". To je elektronska verzija publikacije Ustavnog suda koja nosi naziv **Pregled prakse Ustavnog suda BiH** a koja obrađuje cjelokupnu praksu ovog suda počevši od maja 1997. godine. U toj publikaciji praksa je izložena kroz interaktivni sadržaj, u formi kratkih stavova i sentenci kroz sistem ključnih riječi koji su u ovom tekstu objašnjeni (ključne riječi klasificirane prema članovima Ustava Bosne i Hercegovine, Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te Pravilima Ustavnog suda). Nazivi ključnih riječi u ovoj publikaciji, zapravo, predstavljaju njene naslove i

podnaslove. Svi stavovi sadržani u ovom pregledu unutar svakog naslova poredani su hronološki, tako da se na izvjestan način mogu pratiti razvoj i promjena prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Bilteni Ustavnog suda, koji se izdaju na godišnjem nivou a koji sadrže značajnije odluke Ustavnog suda, nalaze se u glavnom meniju, u dijelu koji nosi naziv Izdavaštvo. U istom dijelu nalazi se i izvjestan broj različitih stručnih publikacija u elektronskom obliku.

IV. CODICES – BAZA VENECIJANSKE KOMISIJE

Još jedna od izuzetno korisnih baza za pretraživanje sudske prakse je baza sudskih odluka kojom upravlja Venecijanska komisija a zove se CODICES. Ona sadrži vodeću ustavnu sudsku praksu oko 90 ustavnih sudova i sudova sa ekvivalentnom nadležnošću, te Evropskog suda za ljudska prava i Evropskog suda pravde. CODICES sadrži više od 10.000 sudskih odluka (sažetaka pod nazivom Précis, na engleskom i francuskom, kao i potpune tekstove ovih odluka na 43 jezika), tekstove ustava, zakone o sudovima i opise sudova koji objašnjavaju njihovo funkcionisanje. Dostupna je na ovom linku: Rocket NXT (coe.int), ili se do nje može doći tako što se otvori početna stranica Venecijanske komisije www.venice.coe.int, a zatim se u meniju (uspravnoj koloni koja se nalazi na lijevoj strani ekrana u okviru naslova "Constitutional justice") odabere CODICES (slika 1).

Slika 1.

The screenshot shows the Venice Commission website interface. At the top, there is a navigation bar with the Council of Europe logo and the text "Council of Europe" and "Venice Commission". Below this, there is a secondary navigation bar with tabs: "The Council in brief", "Human Rights", "Democracy", "Rule of Law", "Organisation", "46 Countries", "Topics", and "Newsroom".

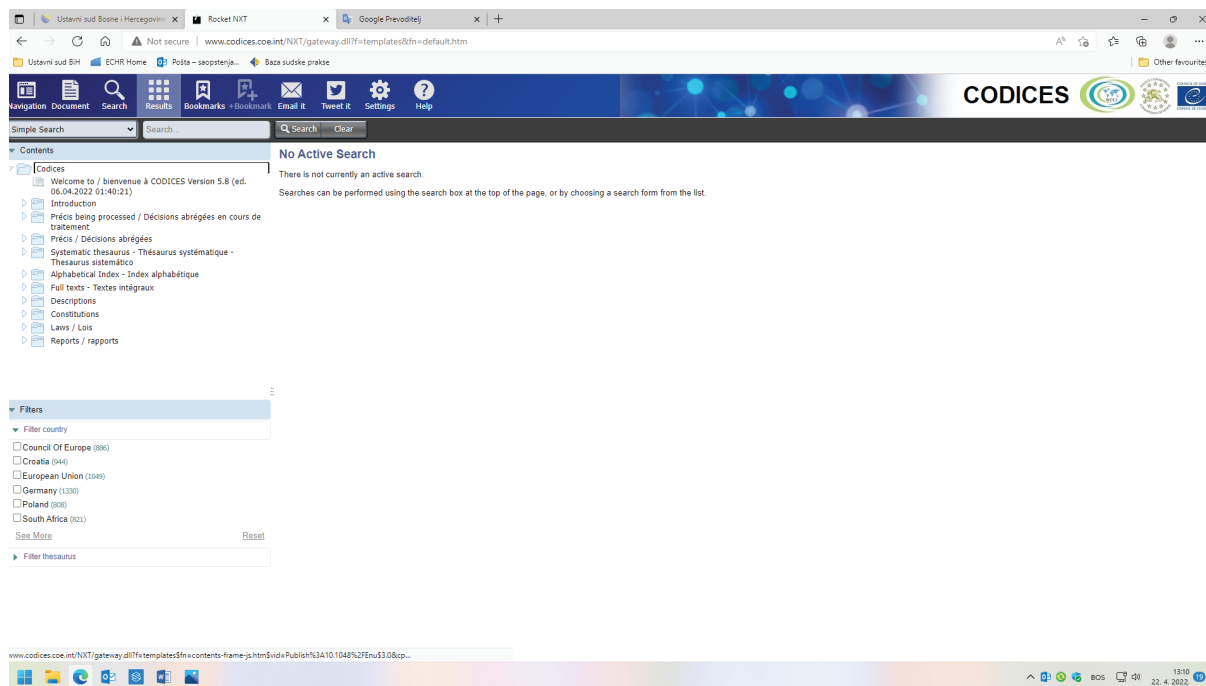
The main content area is divided into several sections:

- Recent and Current Events:** This section features three main articles:
 - KAZAKHSTAN - "Constitutional and international aspects of the upholding of the rule of law" -international conference:** Dated 22/04/2022, it mentions an international conference in Almaty on 23rd April 2022.
 - SERBIA - Presidential and early parliamentary elections – legal assistance to the PACE election observation mission:** Dated 04/04/2022 – 04/04/2022, it reports on the Venice Commission's assistance to the PACE election observation mission in Serbia.
 - TUNISIA - The President of the Venice Commission meets with the President of the Republic H.E. Kais Saïed:** Dated 04/04/2022, it mentions a meeting with the Tunisian President.
- Left-hand navigation menu:** This menu lists various categories, with "Constitutional justice" and "CODICES" highlighted with red boxes.
- Right-hand sidebar:** This area contains promotional content, including "SHAPING JUDICIAL COUNCILS TO MEET CONTEMPORARY CHALLENGES", "International Round Table" (Rome, 21-22 March 2022), and "e-Bulletin on Constitutional Case-Law".

Prethodno spomenuti sažeci, integralni tekstovi odluka, ustava i zakona, zajedno sa listom

ključnih riječi (prema Tezaurusu i alfabetskom indeksu) dostupni su u koloni lijevo, klikom na "Contents", a zatim na "Codices" (slika A).

Slika A

Već na ovom mjestu se može započeti pretraga. Sve ključne riječi u listama ključnih riječi koje se nalaze u Tezaurusu i alfabetskom indeksu su linkovane i klikom na odgovarajuću ključnu riječ izbacuju se rezultati, odnosno odluke koje se za nju vežu. Rezultati odluka se, dalje, mogu filtrirati prema državi i ključnim riječima prema Tezaurusu. Slika B prikazuje pretragu prema kriteriju "Child" iz alfabetskog indeksa. Rezultati dobijeni klikom na tu ključnu riječ kasnije su se filtrirali kroz filter "Country" u kojem se odabralo "Council of Europe", a zatim kroz filter Tezaurus "right to private life" sa konačnim ishodom od 12 rezultata – odluka Evropskog suda.

Slika B

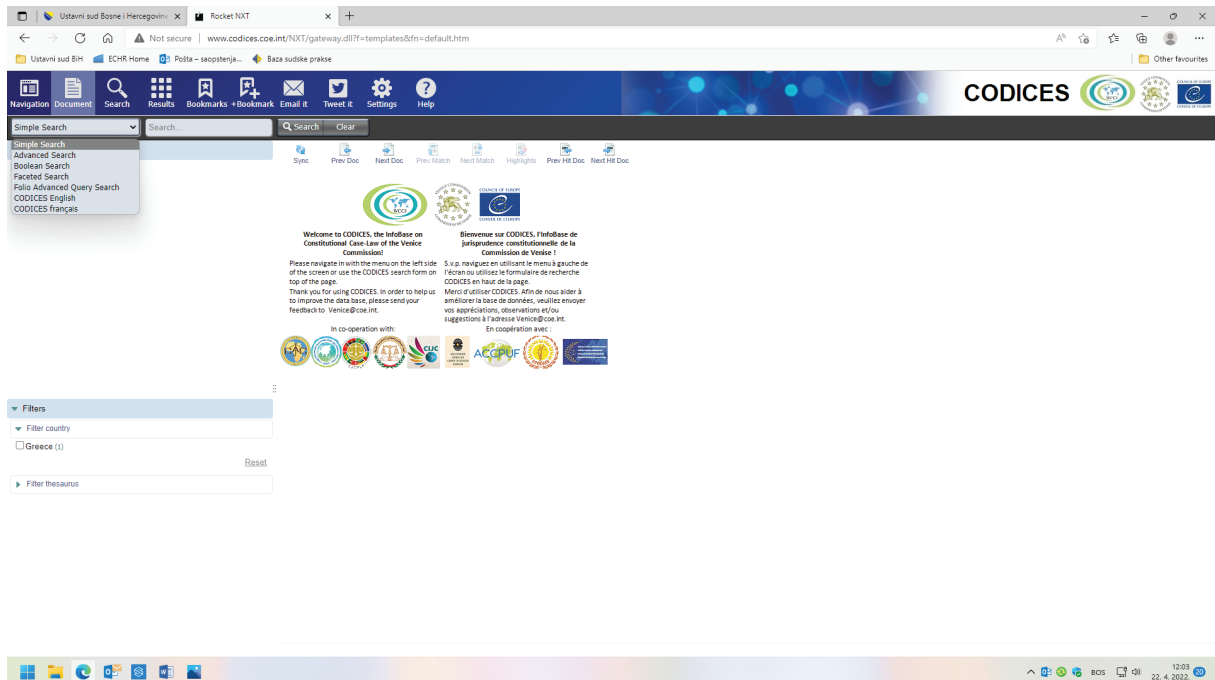
The screenshot shows a web browser window displaying the CODICES website. The search bar at the top contains the text "Search". Below the search bar, there is a list of search results. The results are displayed in a table with columns for "Title" and "Document Excerpts". The results include various ECHR cases, such as "ECH-2021-2-019 22.04.2021 29555/13 F.O. v. Croatia" and "ECH-2021-2-015 08.04.2021 47621/13, 3867/14, 73094/14 et al. Vav ri cka and Others v. Czech Republic". The interface also includes a navigation menu on the left and a filter section at the bottom.

Na ovoj lokaciji postoji još mnogo različitih načina na koji se može pokrenuti pretraga. Sve pretrage počinju upisivanjem pojma/pojmova u formular za pretragu, na isti način kao što se to može uraditi i u drugim bazama za pretragu. Najlakši oblik za pretraživanje je pretraga u polju "Search", koje se nalazi na vrhu, u sredini lijevo, a bazira se na jednostavnom unosu riječi koje u tekstovima treba pretražiti. Pretraga prema tekstu u ovoj formi je jedini kriterij.

The image shows a close-up of the search bar interface. It consists of a text input field with the placeholder text "Search...", a magnifying glass icon, and two buttons labeled "Search" and "Clear".

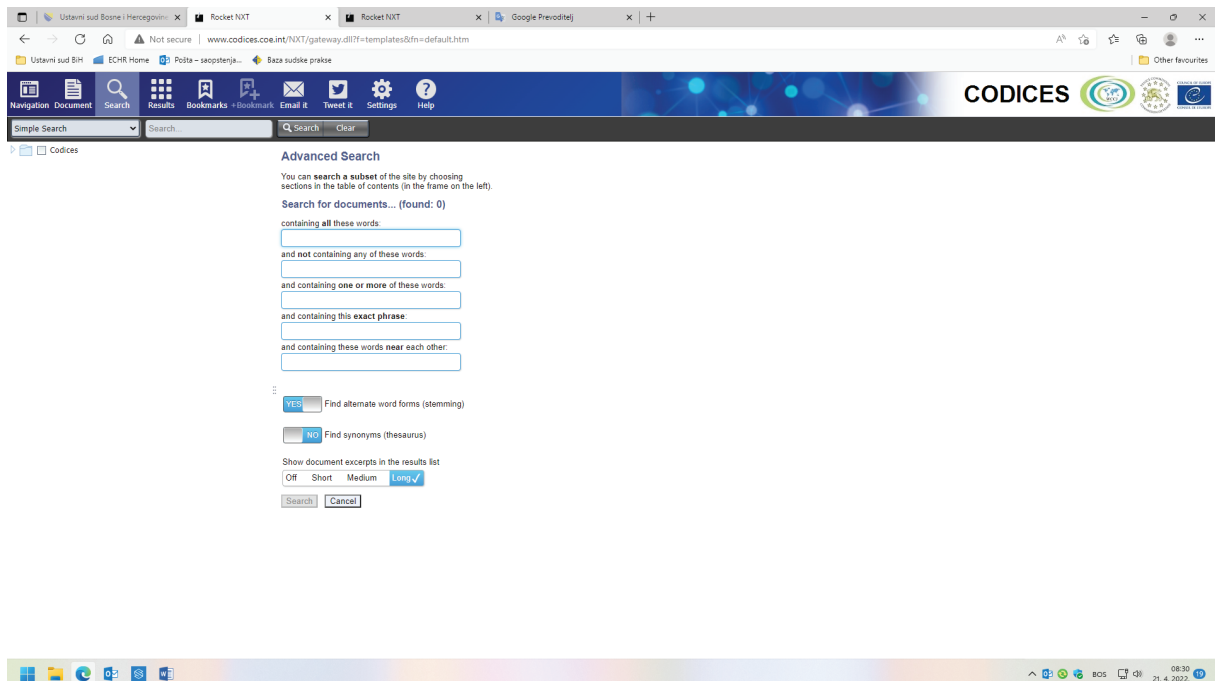
Ostali načini pretrage nalaze se u polju odmah pored polja "Search", i to su napredna pretraga, pretraga prema Booleanovim operatorima itd. (slika 2).

Slika 2.

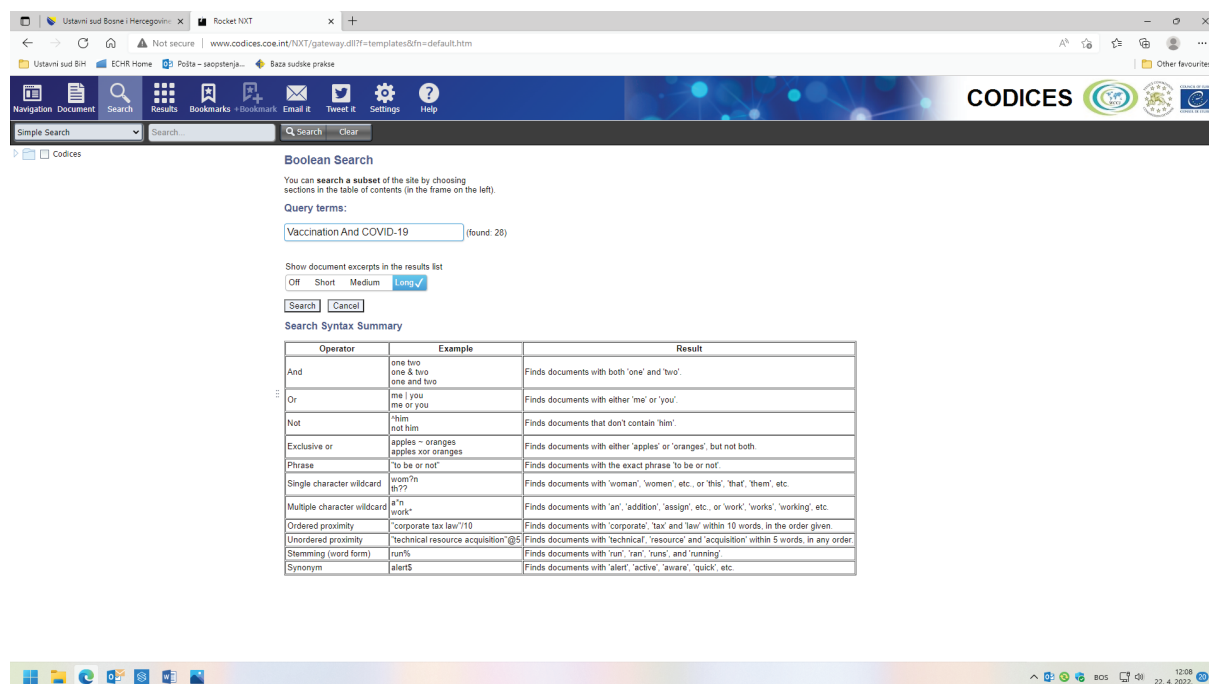
Napredna pretraga u potpunosti je jednaka naprednoj pretrazi prema tekstu koja je objašnjena u vezi sa pretragom baze HUDOC i podrazumijeva pretragu sadržaja prema svim riječima, frazi, bez određenih riječi, sa jednom ili više riječi itd. (slika 3).

Slika 3.

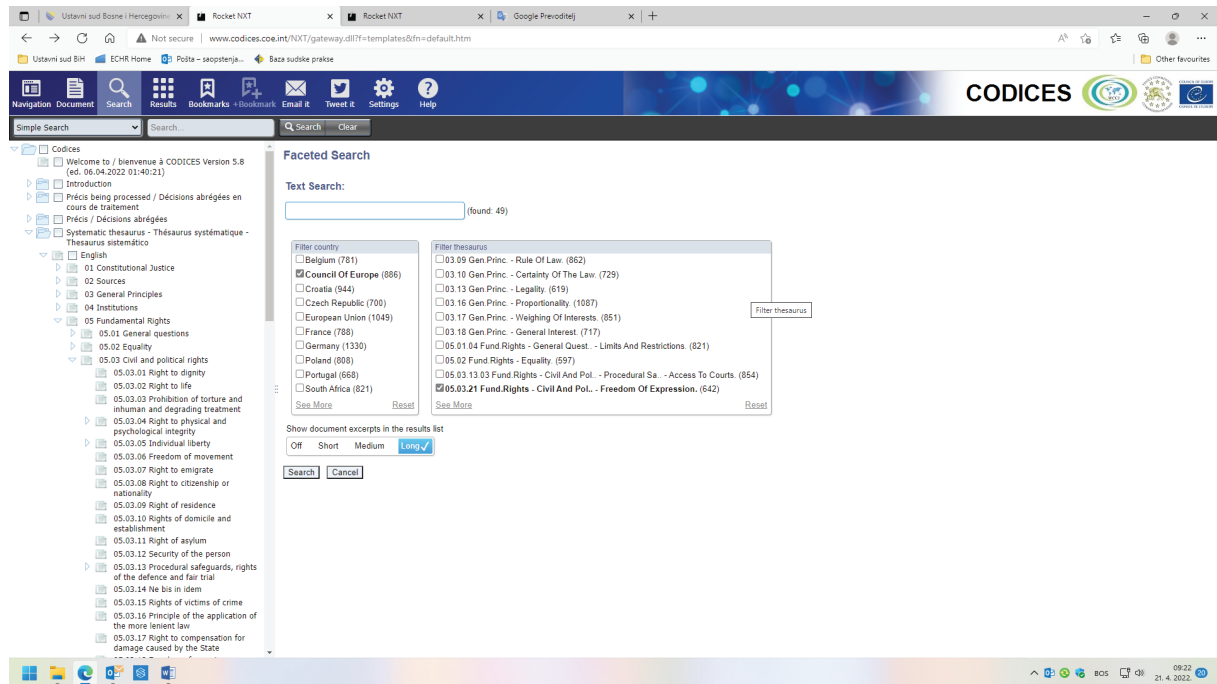
Booleanova pretraga u bazi CODICES identična je pretrazi u bazi HUDOC. Dakle, moguć je unos više riječi ili fraza uz korištenje Booleanovih operatora, npr. "Vaccination" i "COVID-19" uz korištenje operatora AND, što znači da se pretražuju svi zapisi koji sadrže obje zadate riječi. Samim unosom sistem daje podatak od 28 rezultata koji se prikazuju klikom na "Search" (slika 4).

Slika 4.

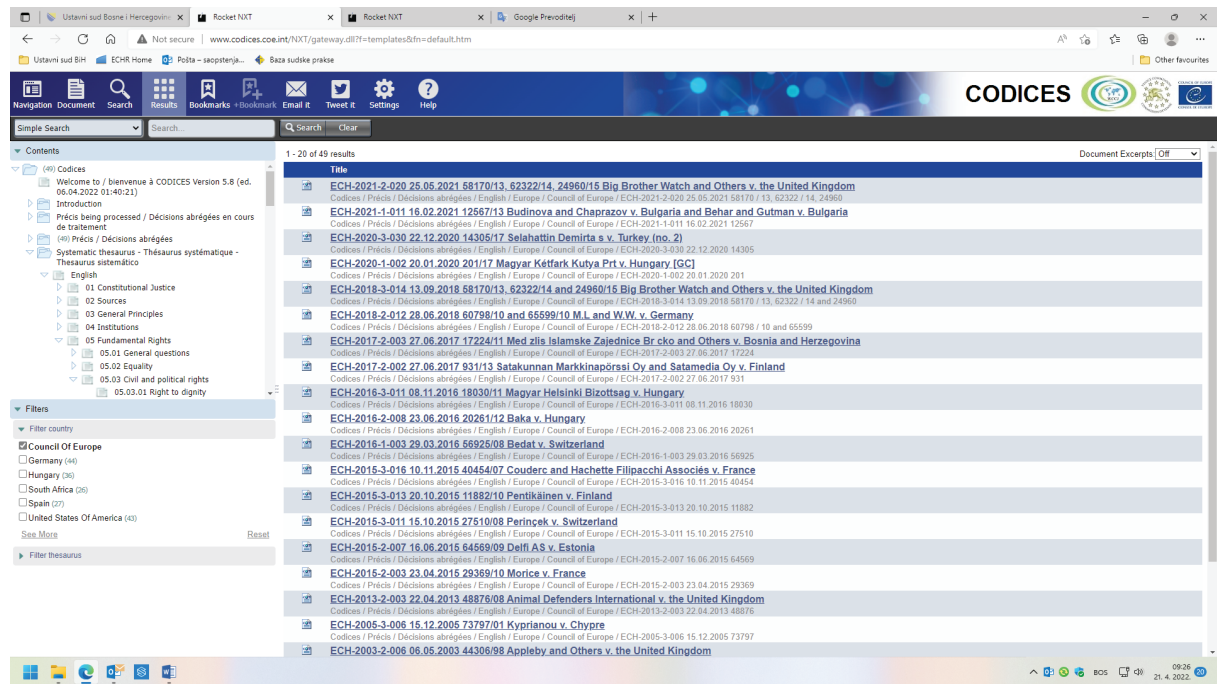

"Faceted search" omogućava pretragu prema više kriterija: prema tekstu, prema državi i prema Tezaurusu. U polju "Faceted search" mogu se odabrati npr. sljedeći kriteriji: u polju "Filter Country" – Council of Europe, a u polju "Filter thesaurus" – 05.03.21. Fund. Rights – Civil and political rights - Freedom of expression. Odabirom tih kriterija sistem u vrhu odmah pokazuje broj rezultata (49) (slika 5), a klikom na "Search" u dnu dolazi se do liste (slika 6). Kriterij "Council of Europe" u rezultatima daje odluke Evropskog suda za ljudska prava, dok npr. kriterij "European Union" u rezultatima prikazuje odluke Evropskog suda pravde. U tom dijelu može se koristiti i "Text Search" u kojem se npr. uz prethodno navedene kriterije može unijeti i "Hate speech".

Slika 5.

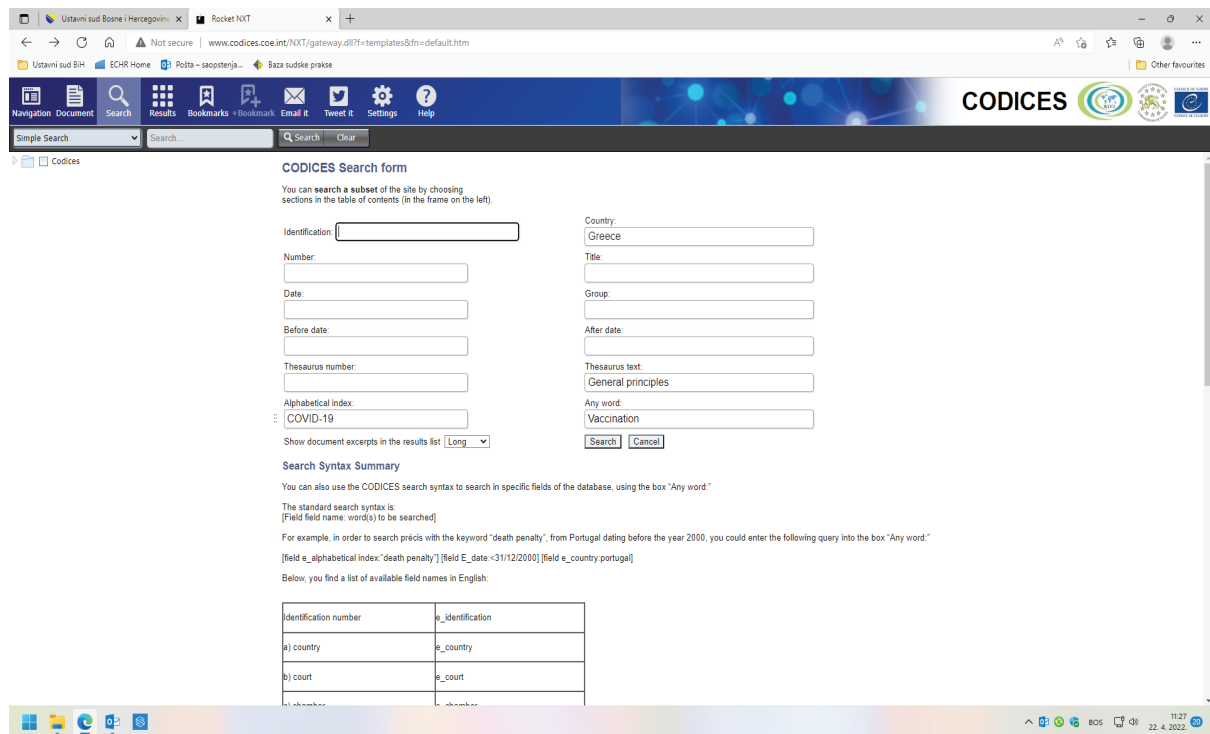
Slika 6.

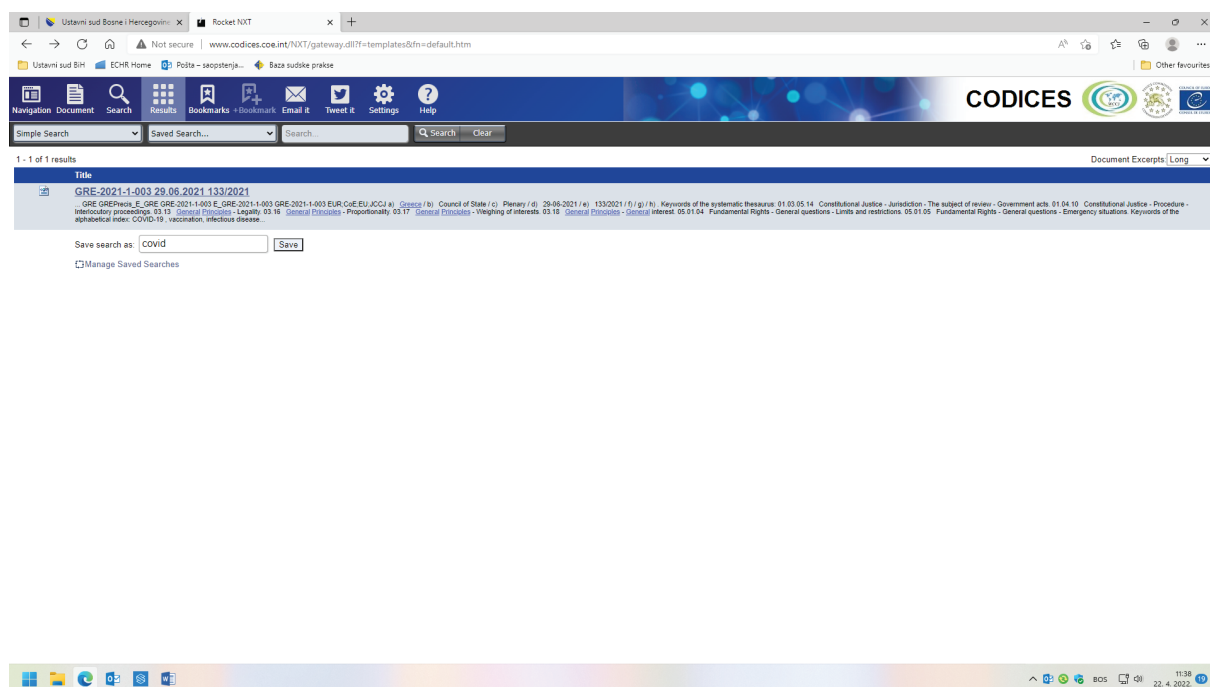
Najveći broj kriterija za pretragu dat je u formi CODICES Search koja se može pretraživati na engleskom i francuskom jeziku. Tako se npr. u polje "Country" može unijeti "Greece", u polje "Alphabetical index" - COVID-19, u polje "Thesaurus text" - General principles, a u polje "Any word" -Vaccination (slika 7). Klikom na "Search" dobijeni rezultati (u ovom slučaju samo jedan). Sadržaj se otvara klikom na link. Dobijeni rezultati, također, mogu da se spase, tako da se u prazno polje ispod rezultata upiše naziv pretrage i klikne na "Save". Nakon toga rezultati ove

pretrage su dostupni u polju "Saved search". Mogućnost spašavanja rezultata data je za sve prethodno navedene načine pretrage i funkcioniše na istom principu. Brisanje svih odabranih kriterija vrši se klikom na polje "Clear".

Slika 7.

Slika 8.

Umjesto zaključka

Većina pretraživača, uključujući prethodno analizirane, funkcioniraju na istom principu, tako da se iskustvo stečeno na jednom pretraživaču lako može primijeniti i na druge. Koriste se unaprijed klasificirane ključne riječi, ili se one kombinuju sa pretragom prema tekstu. Pretraga prema ključnim riječima, npr. pristup sudu u okviru prava na pravično suđenje koju imaju i Evropski sud i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, može dovesti do rezultata koji će pomoći da se razumiju osnovni principi i standardi koje ovi sudovi koriste kada se ispituje ovaj aspekt člana 6. Evropske konvencije. Za sve ostale specifičnije detalje nekog konkretno traženog predmeta koristi se pretraga prema tekstu. Tako se pretraga sudske prakse može svesti na igru riječi i korištenje svih alata koje pretraživači nude.

PRILOG

VODIČ ZA PRIMJENU PRIRUČNIKA O VJEŠTINAMA PRETRAŽIVANJA SUDSKE PRAKSE

A) UPITNIK 1 UZ POZIV ZA UČEŠĆE (OBRAZAC)

- Lični podaci (ime, prezime, pozicija):
- Sesija koju iz ličnog iskustva smatrate najznačajnijom:
- Koju temu smatrate najznačajnijom u dostavljenom programu i zašto?

B) TEST (ZA POČETAK I ZA KRAJ OBUKE)

Pitanje broj 1:

Kako se zove baza podataka kojom upravlja Evropski sud za ljudska prava? (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) HUDOC,
- b) CODICES,
- c) Boolean,
- d) nema nikakav poseban naziv.

Pitanje broj 2:

Kako se zove baza podataka kojom upravlja Venecijanska komisija? (Zaokruži tačan odgovor.)

- a) HUDOC,
- b) CODICES,
- c) Boolean,
- d) nema nikakav poseban naziv.

Pitanje broj 3:

Sudska praksa dostupna u bazi Venecijanske komisije sadrži sljedeću praksu (zaokruži tačne odgovore):

- a) praksu Evropskog suda pravde,
- b) praksu Evropskog suda za ljudska prava,
- c) praksu ustavnih sudova i sudova sa ekvivalentnom nadležnošću.

Pitanje broj 4:

Na web-stranici Ustavnog suda BiH dostupne su sljedeće odluke (zaokruži tačan odgovor):

- a) samo odabrane odluke,
- b) sve odluke koje je usvojio Ustavni sud BiH.

Pitanje broj 5:

Šta vi smatrate najjednostavnijim načinom da se uz korištenje sadržaja dostupnih na web-stranici Evropskog suda dođe do prakse npr. o temi zaštite maloljetnika? Čime biste se vi koristili?

C) TEMATSKE SESIJE

TEMA 1.

Praksa Evropskog suda dostupna na njegovoj web-stranici

Imajući u vidu status Evropske konvencije u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, činjenicu da je Evropski sud za ljudska prava ovlašten tumač Evropske konvencije, te da je poznavanje prakse Evropskog suda imperativ za sve koji odlučuju o nečijim pravima u sudskim postupcima, potrebno je izdvojiti 60 minuta kako bi se polaznicima detaljno predstavio sadržaj web-stranice Evropskog suda. Polaznike interesuje pretraga sudske prakse, pa se treba fokusirati na one sadržaje web-stranice koji upućuju na praksu ovog suda. Za realizaciju ovakve vrste obuke najefikasnija je demonstracija uživo (korištenje računara koji ima pristup Internetu, te studiozno prolaženje kroz svaki relevantan segment sadržaja web-stranice). Polaznike

trebe uputiti da prolazak kroz svaki korak prate na vlastitim uređajima npr. mobitelima. Prezentacija PowerPoint može služiti kao pomoćni materijal koji bi trebalo obavezno proslijediti polaznicima. Fokus treba staviti na dio koji se odnosi na sadržaj menija koji nosi naziv "Sudska praksa", a koji se sastoji od niza podnaslova sa relevantnim sadržajima. Potrebno je pojedinačno otvoriti svaki od sadržaja, objasniti na koji način je koncipiran, te iz kojih razloga je on bitan. Ovdje je bitno ukazati na praktičnu primjenu pregleda prakse koja je na ovom mjestu dostupna a koja se ogleda u tome da je ovo brz način da se dođe do ključnih i vodećih odluka Evropskog suda. Evropski sud je studiozno analizirao veliki broj tema i najlakši i najbrži način stjecanja uvida u praksu Evropskog suda jeste upravo ovaj – čitanje sadržaja dostupnih u dijelu "Sudska praksa". Imajući u vidu da razumijevanje prakse Evropskog suda može biti povezano sa nepoznavanjem jezika na kojima se pišu odluke/presude Evropskog suda, bitno je istaknuti polaznicima, također, da je jedan dio ovih analiza i pregleda dostupan na jezicima koji se koriste ili razumiju u Bosni i Hercegovini. Posebnu pažnju treba posvetiti pretrazi prakse u bazi HUDOC. U tom smislu treba voditi računa pa vrijeme od 60 minuta, predviđeno za ovu sesiju, raspodijeliti na način da se više vremena ostavi za pojašnjenje pretrage u bazi HUDOC. U ovom dijelu prezentacije potrebno je ukazati na sve elemente i kriterije putem kojih se praksa može pretraživati, te način na koji se to može učiniti. Naročito je bitno objasniti kako funkcionišu "Booleanovi operatori", jer u zavisnosti od poznavanja korištenja ovih operadora zavise i konačni rezultati pretraživanja.

Čini se da se u praksi često brkaju pojmovi pretrage prema ključnim riječima i pretrage prema tekstu, pa je polaznicima obuke bitno objasniti u čemu se ogleda razlika. U tom kontekstu bitno je objasniti sadržaj ključnih riječi i šta, ustvari, one predstavljaju (kod svakog člana Evropske konvencije to su, zapravo, razrađeni aspekti svakog od njih), dok pretraga prema tekstu predstavlja pretraživanje prema riječima, frazi itd. kod kojih pretraživač traži tačno one riječi ili frazu koja se pojavljuje u tekstu odluke i njen tačan oblik. To je trenutak u kojem se može skrenuti pažnja na upotrebu "Booleanovih operadora" a naročito "*", "?" čija se korist ogleda u tome da se različiti oblici neke riječi mogu pretraživati u samo jednom navratu. U ovom dijelu se mogu iskoristiti primjeri iz Priručnika. Npr. unosom violat* pretražuju se sve varijacije sa ovim korijenom riječi – violation, violating, violate, violated, violates itd. S druge strane, ukoliko se ovaj operator stavi u sredinu između određenih slova, onda on služi kao zamjena više karaktera. Npr. postavkom a*n mogu se pretražiti sljedeće riječi: addition, assign gdje je "a" prvo slovo i "n" posljednje. Za razliku od operatora * koji, kada se stavi u sredinu, mijenja više karaktera operator ? mijenja tačno određeno, jedno slovo u riječi, npr., ukoliko je postavka pretrage m?n , na ovaj način mogu se pretraživati sljedeći oblici riječi man, men, a postavkom wom?n pretražuju se riječi women, woman.

Također je bitno objasniti način korištenja filtera i zbog čega su oni bitni. Akcenat treba staviti na sužavanje rezultata pretrage, filtriranje prakse prema tuženoj državi, jeziku, povredama, članovima Evropske konvencije itd. To je veoma bitno pri praktičnoj primjeni, jer je bez korištenja filtera teško pregledati sve rezultate pretrage, a naročito kada se ima u vidu izuzetno veliki broj odluka/presuda koje su dostupne u bazi HUDOC. Sve prethodno navedeno treba da ima cilj da se polaznicima skrene pažnja na veliki broj mogućnosti koje pretraživači imaju, te da se vještine pretraživanja razvijaju upravo korištenjem svih tih mogućnosti.

Svima koji se bave pretragom i analizom prakse korisna je informacija kako se rezultati dobijeni pretragom mogu sačuvati, pa je to jedna od informacija na koju se polaznicima, također, treba skrenuti pažnja.

TEMA 2.

Pretraga prakse Ustavnog suda BiH

Svi pretraživači sudske prakse funkcionišu na isti način, pa prethodno objašnjena pretraga prakse Evropskog suda je dobar osnov za pojašnjenje ostalih, npr. prakse Ustavnog suda BiH. Sadržaj web-stranice Evropskog suda u poređenju sa sadržajem web-stranice Ustavnog suda je mnogo bogatiji u kontekstu sadržaja koji se odnose na tekstove sa analizom prakse, te je zbog tih razloga za dio koji se odnosi na pretragu prakse Ustavnog suda BiH dovoljno ostaviti ukupno 30 minuta. Na kraju, pretraga prakse Ustavnog suda radi se na domaćim jezicima, te bi u tom smislu trebalo da bude mnogo jednostavnija. Metoda provođenja ove sesije ostaje ista kao i kod pretrage baze HUDOC – demonstracija uživo. Na isti način, kao i kod Evropskog suda potrebno je ukazati na dostupne publikacije koje sadrže praksu ovog suda pri čemu se, prije svega, treba bazirati na publikaciju "Pregled prakse Ustavnog suda BiH", te publikacije koje su dostupne u dijelu web-stranice koja nosi naziv "Izdavaštvo" (Bilteni, Vodiči itd.). Značaj ovih publikacija je velik, te je potrebno ukazati na njihovo postojanje. Veći dio vremena ovog dijela sesije treba posvetiti pretrazi prakse na pretraživaču. Potrebno je ukazati na karakteristike pretrage koje su zajedničke Ustavnom sudu BiH i Evropskom sudu a to je sistem ključnih riječi koji je veoma sličan kada su u pitanju prava iz Evropske konvencije (ključne riječi su razvrstane prema aspektima prava), te one koje su svojstvene samo Ustavnom sudu a koje se odnose, prije svega, na praksu koja se odnosi na nadležnosti Ustavnog suda u vezi sa apstraktnom nadležnošću i vitalnim nacionalnim interesom. Praksa Ustavnog suda koja se odnosi na apelacionu nadležnost je slična praksi Evropskog suda, jer se bazira na ispitivanju navoda prema istom principu i standardima kako to čini Evropski sud. Bitno je ukazati i na druge specifičnosti pretrage prakse Ustavnog suda: to je, prije svega, da "Booleanski operatori" nisu u punoj funkciji kada je riječ o pretraživanju prakse Ustavnog suda, ali je moguće korištenje "*" sa ciljem pretrage različitih oblika iste riječi (padežni oblici, množina itd.), korištenje znakova navodnika (")pri unošenju fraze ili više riječi u pretrazi po tekstu, da među ključnim riječima postoji opcija "bez ključnih riječi" kao poseban filter. Ono što je dostupno u pretraživaču prakse Ustavnog suda a što predstavlja razliku u odnosu na HUDOC jesu ključne riječi prema abecednom pojmoviku. Ovdje je potrebno ukazati na to da ova kategorija ključnih riječi može doprinijeti lakšem pronalaženju odluka koje se odnose na neke specifične teme. Jedan od primjera koji se može iznijeti polaznicima u ovom kontekstu jeste npr. upotreba ključne riječi "Stanovi JNA". Odabirom samo ove ključne riječi može se doći do liste odluka u kojima se Ustavni sud bavio tim pitanjem. Polaznicima se, dalje, može pokazati kako se uz ovu ključnu riječ mogu kombinovati i ostali raspoloživi kriteriji za pretragu, te filteri. Npr. uz odabranu ključnu riječ "Stanovi JNA" u pretragu prema tekstu se npr. može ukucati riječ "Mago" ukoliko se žele pronaći sve odluke koje pokreću to pitanje i pri tome sadrže pozivanje na praksu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu "*Mago protiv BiH*". Polaznicima se, dalje, na dobijenim rezultatima može pokazati kako se koriste filteri, npr. povrede prava ili odabir nekog određenog konvencijskog i prava zagarantovanog Ustavom ili konkretnog aspekta tog prava, npr. miješanje u pravo na život. Kao primjer pretrage mogu se iskoristiti i neki

od primjera navedenih u tekstu Priručnika o vještinama pretraživanja sudske prakse kao npr. primjeri u vezi sa upotrebom kategorije "bez ključnih riječi". Npr. za pretragu prakse prema tekstu "Zakon o krivičnom postupku" "pritvor", u polju bez ključnih riječi može se npr. unijeti ključna riječ "Opravdana sumnja da je učinjeno krivično djelo u kontekstu člana 5. EK". Pri odabiru ovih ključnih riječi sistem traži zapise u kojim se spominju fraza "Zakon o krivičnom postupku" i riječ "pritvor" a isključuje odluke u kojima se razmatralo pitanje opravdane sumnje. Ili npr. u ključnim riječima se mogu odabrati "naknada" i "eksproprijacija", a u polju "Bez ključnih riječi" ključna riječ "Stanovi JNA". U ovoj kombinaciji pretražuju se odluke u kojima se pokrenulo pitanje naknade u vezi sa eksproprijacijom a iz rezultata se isključuju predmeti koji su se odnosili na stanove JNA.

Pretpostavljajući da bi polaznici ove sesije trebali biti pravnici koji rade u različitim sudovima u BiH, potrebno je skrenuti pažnju na pretragu prakse Ustavnog suda prema osporenom aktu na način kako je to objašnjeno u Priručniku.

TEMA 3.

Pretraga baze podataka Venecijanske komisije – CODICES

Vrijeme koje je potrebno izdvojiti za ovu sesiju je 30 minuta.

Ova baza podataka je malo drugačija u odnosu na prethodne dvije. Pored toga, pretpostavlja se da je manje poznata u odnosu na HUDOC ili pretraživač na web-stranici Ustavnog suda, pa se preporučuje uz korištenje demonstracije uživo i prezentacije PowerPoint, koja bi trebala, prije svega, sadržavati slike sa prikazom mogućnosti pretrage. U tu svrhu mogu poslužiti slike koje se nalaze u Priručniku. Uputno je prezentaciju PowerPoint podijeliti učesnicima kao podsjetnik za situacije kada se ukaže potreba za pretragom i ove baze podataka. Bitno je istaći polaznicima koji su sadržaji dostupni u ovoj bazi, objasniti specifičnosti ključnih riječi koje su dostupne u CODICES-u (ključne riječi prema Tezaurusu i alfabetskom pojmovniku). Kada je riječ o Tezaurusu, ključne riječi su, između ostalih, klasificirane prema generalnim principima (npr. proporcionalnost, jednakost, vladavina prava) i osnovnim pravima (koja su u ovom dijelu razvrstana na građanska i politička prava, ekonomska, socijalna i kulturna prava, te kolektivna prava. U ovom dijelu se, zapravo, nalaze ključne riječi koje se na HUDOC-u i pretraživaču na web-stranici Ustavnog suda BiH nalaze u okviru ključnih riječi prema članovima Evropske konvencije, npr. pravo na porodični život, pravo na imovinu, sloboda udruživanja, pravo na obrazovanje itd.

Bitno je skrenuti pažnju na to da se odluke Evropskog suda za ljudska prava pretražuju u okviru kriterija "Vijeće Evrope – Council of Europe", dok se odluke "Evropskog suda pravde" pronalaze u okviru kriterija "European Union".

U pogledu preostale tehnike pretrage, ona je slična pretrazi na HUDOC-u, te je dovoljno samo na to skrenuti pažnju.

Kao primjeri različitih načina pretrage mogu se koristiti pojednostavljeni primjeri iz Priručnika – dijela koji se odnosi na CODICES.

D) ZADATAK

Prezentiranje prethodnih tema potrebno je zaokružiti praktičnom vježbom na stvarnom primjeru, te predvidjeti vrijeme od 30 minuta. Zadatak za polaznike obuke bi bio sljedeći:

Ustavni sud je u jednom predmetu ocjenjivao kvalitet određenih odredaba Zakona o penzijsko-invalidskom osiguranju Republike Srpske. Relevantnim odredbama Zakona o PIO propisano je da je korisnik dužan *u roku od osam dana prijaviti svaku činjenicu koja utječe na korištenje ili obim prava*, te da se *dospjela primanja koja nisu mogla biti isplaćena zbog okolnosti koje je prouzrokovao korisnik primanja ne mogu naknadno isplatiti*. U konkretnom slučaju Ustavni sud je zaključio da je zakonski rok od osam dana jedan od najrestriktivnijih rokova u pravnom sistemu koji za sobom povlači gubljenje, za određeni period, samog prava koje je ranije priznato, te zaključio da predmetne zakonske odredbe ne zadovoljavaju potreban zakonski kvalitet u mjeri u kojoj bi se poštivali standardi iz člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, što je suprotno i principu vladavine prava iz člana I/2. Ustava Bosne i Hercegovine. Ustavni sud je zaključio da postoji kršenje prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju kada zakonom nije uspostavljena "pravična ravnoteža" između zahtjeva od općeg ili javnog interesa i zahtjeva da se zaštiti pravo pojedinca na imovinu. Osim toga, zakon primijenjen u konkretnom slučaju ne ispunjava zakonski kvalitet u mjeri u kojoj bi se poštivali standardi iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Broj odluke, ni apelantovo ime nisu poznati, te ju je potrebno pronaći putem pretraživača.

Polaznike obuke treba uputiti da se koriste što većim brojem kriterija i tražiti od njih odgovore na koji način i putem kojih kriterija bi oni došli do konkretnog predmeta.

Nakon što se dođe do broja konkretnog predmeta polaznike obuke treba uputiti na sadržaj obrazloženja i tražiti odgovore na pitanje koje ključne riječi, prema Evropskoj konvenciji, bi oni vezali za to obrazloženje.

Broj odluke koja odgovara navedenim parametrima je AP 2843/07.

E) OBRAZAC ZAVRŠNE EVALUACIJE

1. SADRŽAJ I PREZENTACIJA

Molimo Vas da ocijenite navedene oblasti nekom od predloženih ocjena.	Sadržaj edukacije 1 (loš sadržaj) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Način edukacije 1 (loše izlaganje) 3 (prosječan) 5 (izvrstan)	Važnost za Vaš posao 1 (nije važno) 3 (važno je) 5 (veoma važno)	VRIJEME		
				Da li je predviđeno vrijeme bilo:		
				prekratko	predugo	dovoljno
Pretraga prakse Evropskog suda						
Pretraga prakse Ustavnog suda BiH						
Pretraga prakse dostupne na web-stranici Venecijanske komisije						

Kako biste ocijenili sljedeće elemente obuke?					
Sadržajnost rasprave:	1	2	3	4	5
Vođenje programa obuke:	1	2	3	4	5
U kojoj mjeri su zadovoljena Vaša očekivanja od obuke?	1	2	3	4	5
Kako biste ocijenili kvalitet organizacije obuke?	1	2	3	4	5

Postoje li neke teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke?		
da	ne	
(Ako je odgovor potvrđan, navedite koje oblasti biste željeli uvrstiti u program obuke)		Teme koje bi bilo potrebno uvrstiti u program obuke:

Dodatni komentari i sugestije:

Zahvaljujemo na saradnji!

F) OBRAZAC ZAVRŠNOG TESTA

Odgovorite na sljedeća pitanja:

1. Koje biste sve ključne riječi vezali za pravo na pravično suđenje?
2. Na koji način biste došli do podatka u koliko je slučajeva Ustavni sud BiH utvrdio povredu prava na zabranu diskriminacije od 1. januara 2015. do 1. januara 2020. godine?
3. Na koje načine biste došli do standarda koje koristi Evropski sud u predmetima koji se odnose na nezavisan sud?
4. Navedite koji su to "Booleanovi operatori"?

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisnice su Evropske konvencije o ljudskim pravima, sporazuma koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i vladavinu prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int